

Németország

Munkaanyag (2.)

Készítette: Ütőné Visi Judit – Virág Irén

1. Az ország általános bemutatása, a társadalom „általános állapota”

Németország az európai földrész legnagyobb piaca, az USA, Japán és Kína mellett a világ legnagyobb gazdasági hatalmainak egyike. Az ország az Európai Unió vezető gazdasági nagyhatalma, a legfejlettebb országokat tömörítő G8 tagja. A Német Szövetségi Köztársaság az európai politika egyik meghatározó és befolyásos alakítója.

Területe 357 021 km² (Európában a 6.), népessége 80,7 millió fő (Európában a 2.). Az egykori Német Szövetségi Köztársaság az Európai Unió alapító tagjai közé tartozott. Az 1949-ben megalakult egykori NDK 1990. október 3-án csatlakozott a Németországi Szövetségi Köztársasághoz és létrejött újra Európa közepén az egységes Németország. A gazdaság fejlettségét jellemző GDP/fő értéke 35200 €/fő (2014)¹. A társadalom fejlettségére, életminőségére jellemző HDI- index értéke a világon a 10. legmagasabb 0,885 (2010).

Németország parlamentáris szövetségi köztársaság. Az országot a parlament által választott kormányfő (Bundeskanzler, szövetségi kancellár) irányítja. Az államfő (Bundespräsident, szövetségi elnök) szerepe alapvetően reprezentatív funkciókra korlátozódik. A német parlament alsóházból (Bundestag) (Szövetségi Gyűlés) és felsőházból Bundesrat (Szövetségi Tanács) áll. A Bundestag tagjait négyévente közvetlenül választják, az egyéni választókerületi és a listás választás kombinációjával. A Bundesrat-ban a 16 szövetségi állam képviselői foglalnak helyet. Németországot tizenhat szövetségi tartomány (Land) alkotja. A tartományok jelentős önállósággal rendelkeznek (saját miniszterelnök, parlament, autonómia a kulturális és oktatási területen).

Az ország népességének döntő része (91 %-a) német nemzetiségű. Közülük mintegy 7,3 millióra tehető a „migrációs háttérrel” rendelkező németek száma. Köztük legtöbben a volt Szovjetunióból (51 %) és Lengyelországból (34 %) áttelepült németek (ún. Aussiedler, Spätaussiedler). Az újraegyesítés után, a kilencvenes évek első felében a külföldről érkező

---

¹ Forrás KSH. https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdec100.html

német beköltözők száma meghaladta az évi 200.000 főt. A népesség 9 %-a (mintegy 7 millió fő) külföldi állampolgárságú. Legtöbben a kevésbé integrálódott, nagyrészt saját közösségeikben élő török nemzetiségűek vannak. Számuk kb. 1,8 millió fő (nem hivatalos becslések szerint 2,8 millió fő). Döntően vendégmunkásként, illetve azok családtagjaként érkeztek az országba. Arányuk a nagy iparvidékek városaiban (Ruhr-vidék, Saar-vidék) a legnagyobb. Jelentős számban élnek az országban az egykori Jugoszlávia területéről érkezett háborús menekültek és vendégmunkások is (1 millió fő). A több mint 2 millió főt számláló lengyel diaszpóra a másik két népcsoporttal ellentétben jól integrálódott a helyi népességbe. A nagyobb létszámú nemzetiségek közül a szorbok (60.000 fő), a dánok (40-50.000 fő) és a frízek (20.000 fő) érdemelnek említést. A külföldi népesség kb. kétharmada több mint 8 éve él az országban, 20%-uk már Németországban született.²

A nem EU-államokból bevándorló személyek számára a jelenlegi bevándorlási törvény biztosítja a beilleszkedést segítő nyelvtanfolyamokon, illetve a német kultúrát, történelmet és törvényeket ismertető előadásokon való részvételt. A jelenleg már Németországban élő külföldiek közül évente ötvenezer személynek kínálnak fel ilyen képzést. Az ilyen képzések nagymértékben elősegítik a bevándorlók társadalmi integrációját.

Németország alkotmánya biztosítja a vallásszabadságot, valamint kimondja, hogy nem szabad senkit hátrányosan megkülönböztetni hite vagy vallása miatt. Ettől függetlenül a nagyobb vallások kedvezményekben részesülnek, például hittant oktathatnak az iskolákban, és az egyházak részesülnek az adóbevételekből is.

A népesség kétharmada keresztény vallású, a keresztények fele katolikus (a teljes népesség 33%-a). Ők főként a déli és a nyugati területeken élnek. A másik fele az ország északi és keleti tájain élő - döntően evangélikus - protestáns. A lakosság 5 százalékát kitevő, 4 milliós muzulmán közösség társadalmi megítélése sok esetben politikai kérdések keretében kerül.

---

² www.gymskik.hu

1. táblázat: A népességszám alakulása a születések (Lebengeborene) és a halálozási (Gestorbene) arányok alapján ³

Bundesland	2013					
	Lebengeborene	Gestorbene	Überschuss der Geborenen (+) bzw. Gestorbenen (-)	Lebengeborene	Gestorbene	Überschuss der Geborenen (+) bzw. Gestorbenen (-)
	Anzahl			je 1.000 Einwohner ¹⁾		
Baden-Württemberg	91.505	101.947	-10.442	8,6	9,6	-1,0
Bayern	109.562	126.903	-17.341	8,7	10,1	-1,4
Berlin	35.038	32.792	+2.246	10,3	9,6	+0,7
Brandenburg	18.355	29.678	-11.323	7,5	12,1	-4,6
Bremen	5.749	7.890	-2.141	8,8	12,0	-3,3
Hamburg	18.137	17.258	+879	10,4	9,9	+0,5
Hessen	52.185	63.893	-11.708	8,7	10,6	-1,9
Mecklenburg-Vorpommern	12.560	19.830	-7.270	7,9	12,4	-4,5
Niedersachsen	62.879	90.569	-27.690	8,1	11,6	-3,6
Nordrhein-Westfalen	146.417	200.065	-53.648	8,3	11,4	-3,1
Rheinland-Pfalz	31.989	45.532	-13.543	8,0	11,4	-3,4
Saarland	6.848	12.825	-5.977	6,9	12,9	-6,0
Sachsen	34.800	52.936	-18.136	8,6	13,1	-4,5
Sachsen-Anhalt	16.797	31.385	-14.588	7,5	13,9	-6,5
Schleswig-Holstein	21.822	32.729	-10.907	7,8	11,6	-3,9
Thüringen	17.426	27.593	-10.167	8,0	12,7	-4,7
Deutschland	682.069	893.825	-211.756	8,5	11,1	-2,6

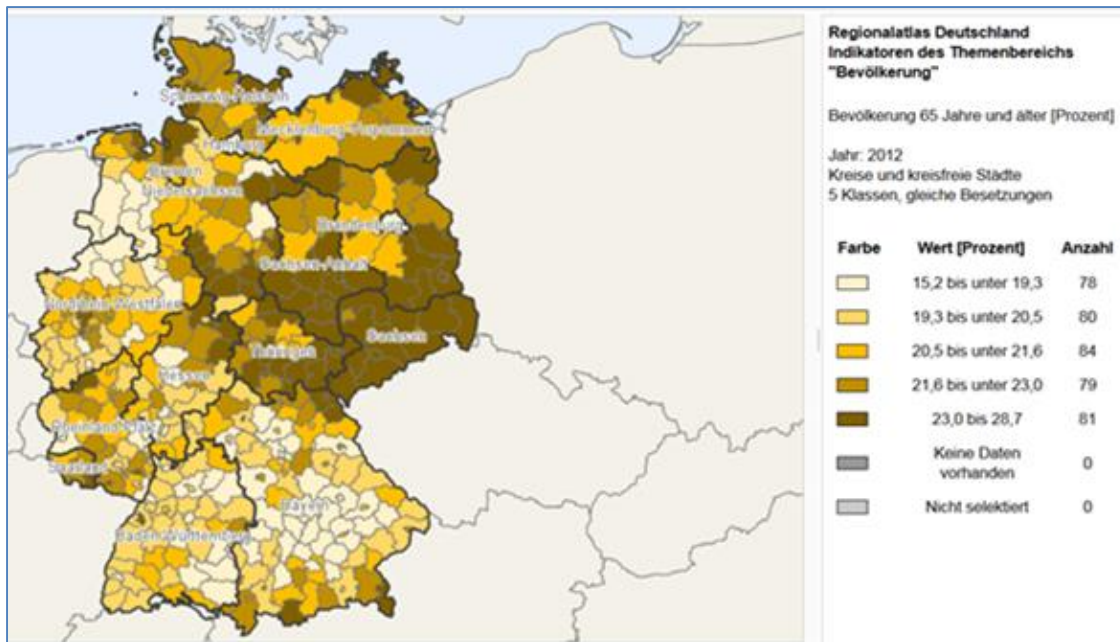
1) Erläuterung: Bevölkerung 31.12.2013 vorläufiges Ergebnis.

A táblázat adatai alátámasztják azt a kedvezőtlen demográfiai folyamatot, amely már rég óta jellemző Németországra: a társadalom előregedése, a születések alacsony számából eredő természetes fogyás. (2013-ban 2,6 ‰). Ez alól csupán csak Hamburg és Berlin jelentett kivételt. Különösen nagyarányú az előregedés a keletnémet tartományokban és a hagyományos ipari térségekben.

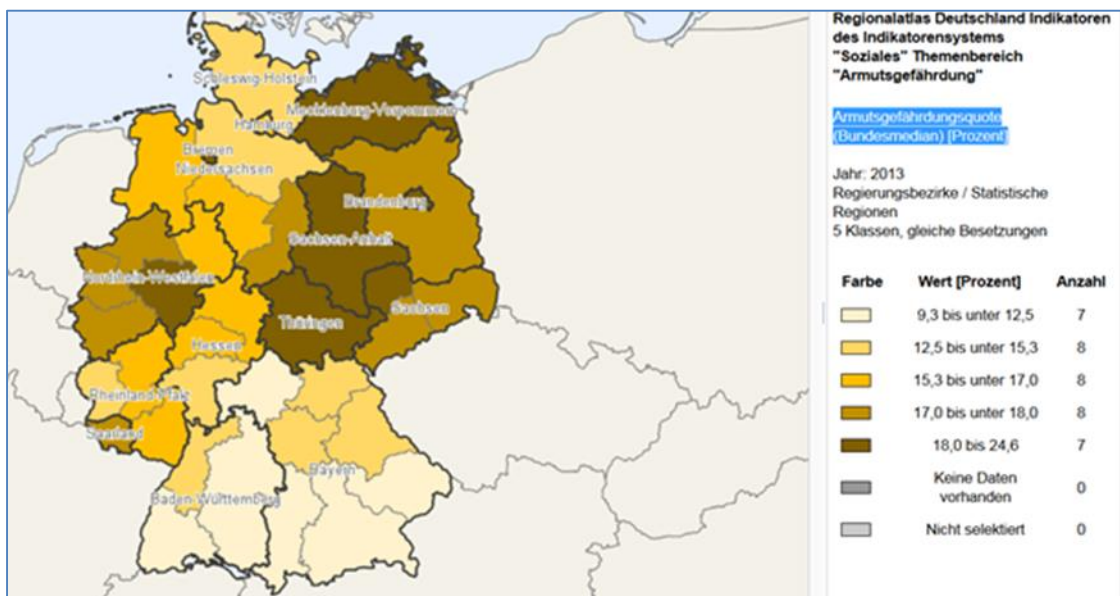
Németország ma is vonzó célpont a bevándorlók számára. 2011-ben a pozitív vándorlási különbözet a legfontosabb európai célországok közül Németországban volt a legnagyobb (282 ezer fő), ez pedig bizonyos mértékben ellensúlyozhatja a kedvezőtlen demográfiai folyamatokat, ugyanakkor tovább színesítheti a vallási-kulturális jellemzőket.

A keleti (volt NDK) és a nyugati területek társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbsége még az egyesítés után 25 évvel is jól kirajzolódik (kiseb termelékenység, alacsonyabb jövedelmek, magasabb munkanélküliség, előregedés, az elszegényedés nagyobb veszélye a keleti országrészben). Az elmondottakat támasztják alá az alábbi, a német statisztikai hivatal honlapjáról származó tematikus térképek adatai is.

³ <http://www.statistikportal.de/Statistik-Portal/>

1. ábra: A 65 év feletti népesség aránya (%) (2012)⁴

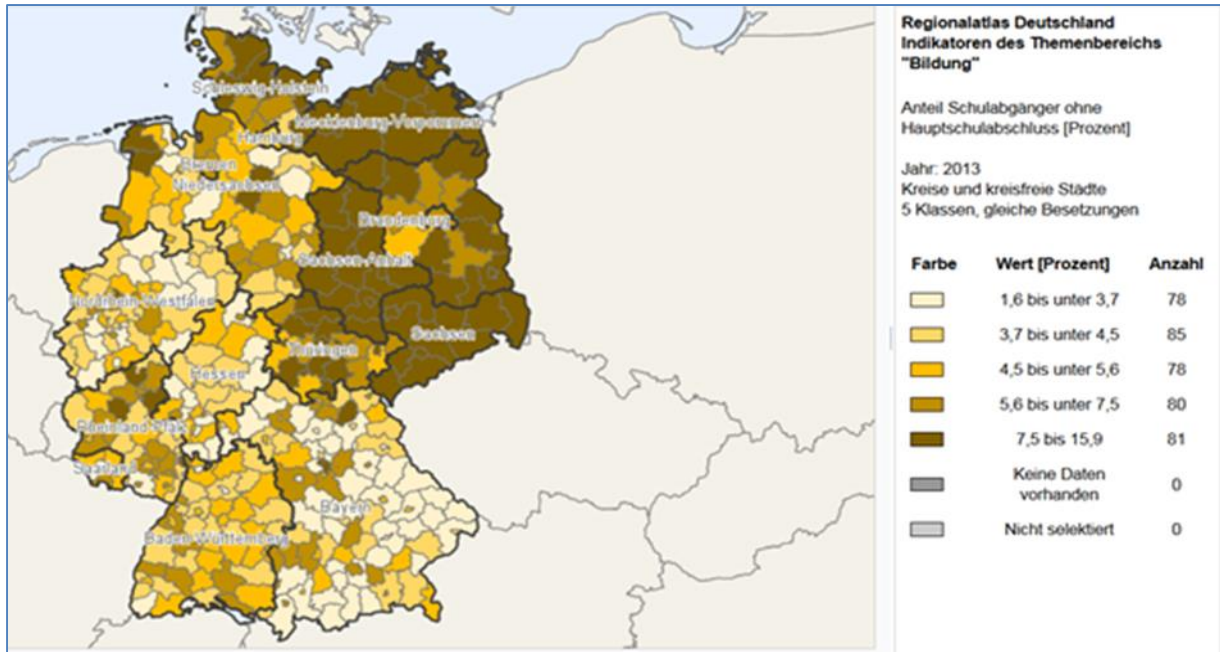

2. ábra: A szegénység által veszélyeztetettek aránya (%) (2013)

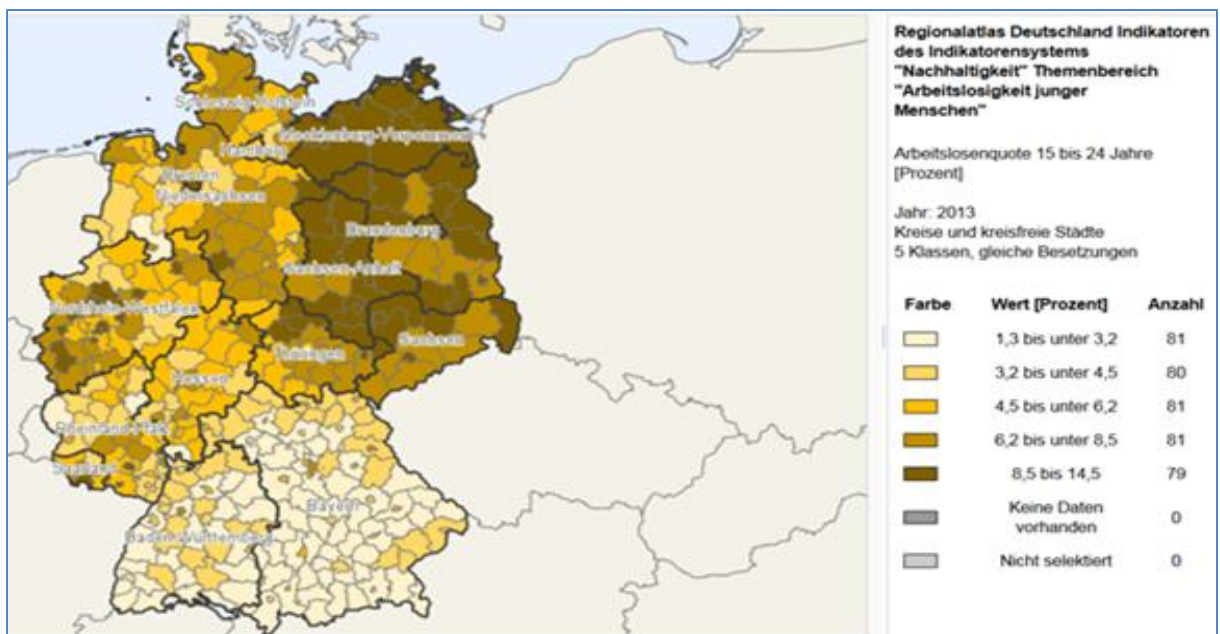
Minkét tematikus térkép igazolja a keleti tartományok nehezebb társadalmi helyzetét. Ugyanakkor alátámasztja a dél-német tartományoknak az utóbbi évtizedek gyors gazdasági fejlődésének köszönhető sokkal kedvezőbb helyzetét.

⁴ a tematikus térképek a <http://www.statistikportal.de/Statistik-Portal/>-ról kerültek letöltésre

Még élesebben rajzolódna ki a társadalmi különbségek, ha az általános iskolai végzettséget meg nem szerző iskolaelhagyók arányát vizsgáljuk meg. A keleti tartományok mellett a kevésbé fejlett északi partvidék lakosait veszélyezteti leginkább az iskolai kudarc.

3. ábra: Alapfokú végzettség nélküli iskolaelhagyók aránya (%) (2013)

4. ábra: A munkanélküliek aránya a 15-24 éves népességben (%) (2013)

A fiatal munkanélküliek magas aránya a keleti tartományokban szintén szembetűnő, de sok a fiatal munkanélküli olyan hagyományos iparral rendelkező tartományban is, mint Észak-Rajna-Vesztfália. A fiatalok problémái felvetik a tanítási-képzési rendszer és programkínálat átalakításának kérdését. De felvetik a hatékony tanulási technikák elsajátítását segítő programok hangsúlyosabb megjelenésének szükségességét a tanárképzésben is.

2. Az oktatási rendszer jellemzői; az oktatás szerkezete

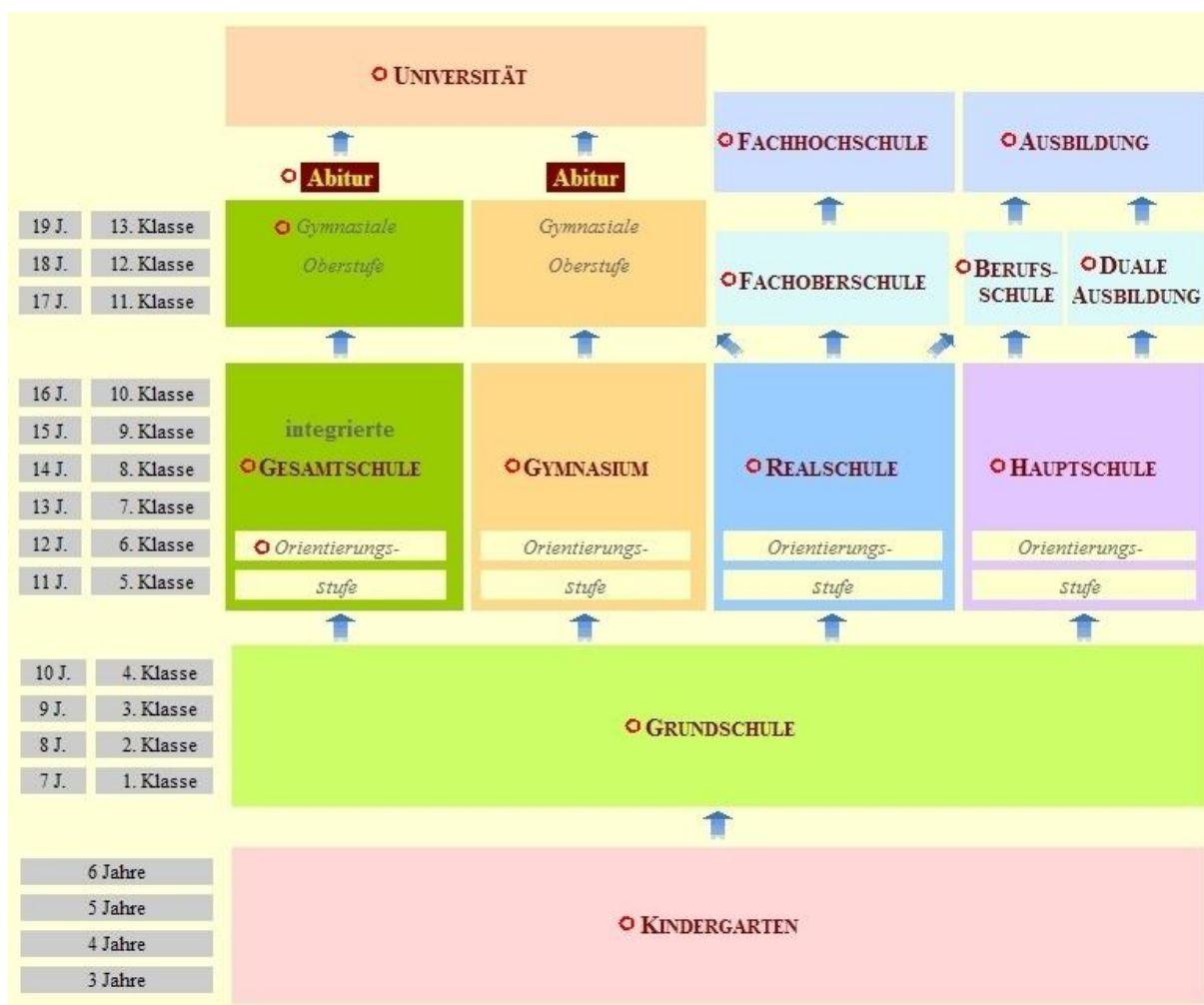
A német közoktatás sajátossága, hogy egységes minőségi elvárásokra épülő, de valójában kétszintű (szövetségi és tartományi) rendszer. Az egységes minőséget a tartományok által közösen fenntartott Oktatásügyi Minőségfejlesztési Intézet (Institut zur Qualitätentwicklung im Bildungswesen, IQB) biztosítja, azzal, hogy kidolgozza a közös követelményeket és a hosszú távú oktatási stratégiát. Az ország oktatásügyeit a Szövetségi Oktatásügyi Minisztérium irányítja. A tartományok esetében ezt a feladatot a Tartományi Oktatási Minisztériumok látják el. A tartományi szintű folyamatok összehangolását szolgálja az oktatási miniszterek konferenciája (Kultusministerkonferenz). Fontos sajátosság, hogy a német Oktatási Minisztériumhoz tartozik a szakképzés felügyelete is, amelyet a szakképzésért felelős szövetségi intézet (Bundesinstitut für Berufsbildung, BIBB) felügyel. Az intézet szoros szakmai kapcsolatot tart fenn a munkaadókkal, a szakszervezetekkel, a szövetségi állammal és az egyes tartományok szakmai felelőseivel, hiszen a szakképzést érintő döntések csak ezekkel a partnerekkel egyetértésben hozhatók meg.

Németországban a tankötelezettség 6 éves kortól 15-16 éves korig tart. Erre épül rá az intézményes keretek között megvalósuló, 18-19 éves korig tartó felső középiskolai képzés (Oberstufe). Az óvoda nem része a közoktatási intézményrendszernek, az óvodai nevelésben való részvétel önkéntes. Kiseb korban viszonylag kevesen veszik igénybe az óvodát (a keleti tartományokban lényegesen nagyobb arányban). Öt éves korra azonban a korosztály 80-90 %-a már részt vesz a foglalkozásokon. Az iskolára nem érett 6 éves gyerekek számára felzárkóztató csoportokat szerveznek, de van olyan tartomány, ahol iskola előkészítő osztályokat is indítanak.

Az iskolarendszer

A német iskolarendszer három egymásra épülő szintből áll.

1. A rendszer alapját a 4 éves, a képességek fejlesztését és az alapkészségek kialakítását (írás, olvasás, számolás) szolgáló Grundschule adja.
2. Erre épül a négy, többé-kevésbé eltérő tanulási utat jelentő iskolatípus. A képzési szakasz közös jellemzője, hogy az első két év (5-6. osztály) egy, a gyerekek tudását és képességeit figyelembe vevő orientációs szakasz, amely elősegíti a tanulók későbbi tanulási útjának kiválasztását és a helyes pályaválasztását.
  - Hauptschule: Az itt végző fiatalok általában a szakmatanulás irányába folytatják tanulmányaikat.
  - Realschule: A bizonyítvány megszerzését követően a diákok szakmát tanulhatnak, de bekapcsolódhatnak a gimnáziumi oktatásba is.
  - Gymnasium: Az itt folyó képzés célja a felsőoktatásba (tudományegyetemekre) való továbblépés.
  - Gesamtschule: A különböző iskolatípusok jellemzőit egyesítő képzési forma, célja a gimnáziuméhoz hasonló.
3. Oberstufe (felső-gimnázium): A kötelező iskolázási szakaszt követi. Az érettségit adó Gymnasium és Gesamtschule esetében a 11-13. évfolyamot jelenti. A képzés célja az érettségire való felkészítés. A tanulók egyéni továbbtanulási céljainak megfelelően alap és emelt szintű kurzusokon tanulhatják a választott tárgyakat (Grundkurse, Leistungskurse). Gyakoriak a tantárgyi blokkokba rendezett kurzusok. A 11. évfolyam itt is orientációs jellegű, célja a továbbtanulást segítő megfelelő tantárgyi kurzusok kiválasztásának elősegítése.

5. ábra: A német iskola és képzési rendszer⁵

Szakaszhatárhoz kapcsolódó bizonyítványok:

- Hauptschulabschluß – a kötelező alapképzés elvégzését bizonyítja – feltétel a szakképzésbe való belépéshez.
- Realschulabschluß, Mittlerer Schulabschluß – 10. évfolyam vége. Megszerzése a szakképzésbe való bekapcsolódást, illetve a gimnáziumban való átlépést teszi lehetővé.
- Abitur – érettségi –. 13. évfolyam vége, a felsőoktatásba való belépés feltétele.

⁵ <http://www.allemand-rf.fr/pedago/schulsystem.php>

Bár a német iskolarendszerben az iskola típusától függően eltér a követelmény, a képzés tartalmi szerkezete továbbra is lehetővé teszi, hogy a tanulók módosítsák a tanulási utakat. Ebből a szempontból a Haupschule jelenti a legnehezebben módosítható tanulási utat.

Az ábrán kékes-lilás színnel megjelenő, az alsó középiskolára épülő szakmai alapképzés érdekessége a duális képzés, amely részben a szakiskolában, részben munkahelyi gyakorlat keretében valósulhat meg. A duális szakmai képzés területén Németország nagy sikereket ért el, és a képzésforma mind a tanulók, mind pedig a munkaadók körében nagyon népszerű.

Az intézményrendszer működtetésében az államé a vezető szerep, de a fenntartási feladatokat megosztja a települési és térségi önkormányzatokkal, ezzel együtt minden esetben az állam viseli a költségek nagyobb hányadát. Működnek magán, alapítványi és egyházi fenntartású intézmények is. Az ingyenes tanulás a tankötelezettség időtartamához kapcsolódó oktatási intézményekben alapvető jog. Az ingyenes oktatás adott a tankötelezettséget átlépő középfokú oktatási intézmények túlnyomó többségében is.

A német oktatásszervezés sajátos vonása, hogy a nyári és az évközi szünetek pontos ideje tartományonként eltérő, és évről-évre változik. A nyári szünet 6 hetes, az összes többi szünet (húsvét, pünkösd, őszi és téli szünet) **hét hét hosszú**.

3. A tanári életpályamodell

Németországban nincs a hazánkéhoz hasonló tanári életpályamodell. Nincs a tanári életpályasorán kötelezően előírt vagy választható minősítő vizsga. A tanárrá válás legfontosabb mérföldköve a gyakornokból a kinevezett, véglegesített tanárrá válás. Ezt követően a köztisztviselői illetve ma már egyre többször a közalkalmazotti bértábla szerinti előmenetel jelenti az előrelépést. A tanári pályán való előrelépés valójában a köztisztviselői előmeneteli rendszer alapján történik, az elnevezések is erre utalnak pl. tanácsos. A tanári tevékenységre vonatkozó törvényi szabályozás alapja a Német Köztisztviselői Törvény, illetve a Tartományi Köztisztviselői Törvény

4. A tanári élet- és munkakörülmények jellemzői

A németországi pedagógusok kötelező óraszámja iskolatípustól és tartományoktól függően kisebb határok között változik, jellemzően 26-28 óra hetente. Mértéke valamivel magasabb, mint a hazánkban kötelező heti 22-26 óra. Általánosságban elmondható, hogy a kötelező

óraszámok a magasabb évfolyamokon minden iskolatípusban kissé alacsonyabbak, mint az általános iskolákban.

Arbeitszeit (Deputatstunden pro Woche) der Lehrkräfte (Beamte und Angestellte) im öffentlichen Dienst in der Bundesrepublik Deutschland im Schuljahr 2013/2014

Schularten	Baden-Württemberg ⁷⁾	Bayern ⁸⁾¹⁾	Berlin	Brandenburg	Bremen ¹⁾	Hamburg ¹⁾	Hessen ¹⁾	Mecklenburg-Vorpommern
Grundschule	28	28	28	28 ¹⁾	28/27 ²⁾	27,9	29/28,5/28	27,5
Orientierungsstufe			28	28 ²⁾		26	26/25,5/25	
Hauptschule	27 ¹⁾²⁾	27					27/26,5/26	
Schularten mit mehreren Bildungsgängen				26	27/25 ³⁾		²⁾	27
Realschule	27	24-28 ²⁾					27/26,5/26	
Gymnasium	25/27 ³⁾	23-27 ²⁾	26	26	27/25 ⁴⁾	26 ²⁾ /25,1 ³⁾ /21 ⁴⁾	26 ³⁾ /25,5 ³⁾ /25 ³⁾	27
Integrierte Gesamtschule	27 ⁴⁾		26 ¹⁾	28 ^{1) und 2)} / 26	27/25 ⁵⁾	26 ²⁾ /25,6 ³⁾ /21,4 ⁴⁾	26 ³⁾ /25,5 ³⁾ /25 ³⁾	27
Förderschule	26/28/31 ⁵⁾	26 ³⁾	27	28 ³⁾	27 ⁶⁾	26,9	28/27,5/27	27
Berufliche Schulen	25/27/28 ⁶⁾	23-27 ²⁾	25/26	26	25	23,6 ⁵⁾ /25,1 ⁶⁾ /24,3 ⁷⁾ / 23,6 ⁸⁾ /21,9 ⁹⁾ /21 ¹⁰⁾	25/24,5/24	27 ¹⁾ /30 ²⁾

Schularten	Niedersachsen ¹⁾	Nordrhein-Westfalen ¹⁾	Rheinland-Pfalz ¹⁾	Saarland ¹⁾	Sachsen	Sachsen-Anhalt	Schleswig-Holstein ⁷⁾¹⁾	Thüringen
Grundschule	28	28	27,8 ¹⁾	28,5/28 ¹⁾	28	27	28	27
Orientierungsstufe								
Hauptschule	27,5	28	27					
Schularten mit mehreren Bildungsgängen	25,5	25,5	27	27	26	25	27 ⁵⁾	26
Realschule	26,5	28	27				27	
Gymnasium	23,5	25,5	24	26/25 ²⁾	26 ¹⁾	23 ¹⁾ /24 ²⁾ /25	25,5 / 27 ³⁾	23-26
Integrierte Gesamtschule	24,5	25,5	27 ²⁾ /26 ³⁾ /24 ⁴⁾	27/26/25 ³⁾		23 ¹⁾ /24 ²⁾ /25	27 ⁶⁾ /7 ⁸⁾	23-27
Förderschule	26,5	27,5	27 ³⁾	27	25 ²⁾ /32 ³⁾	25	27	25
Berufliche Schulen	24,5/25,5 ¹⁾	25,5	24	25,5/28 ⁴⁾ /31 ⁵⁾	26 ⁴⁾ /27 ⁵⁾ /28 ⁶⁾	25/27 ³⁾	28 ²⁾ /27 ³⁾ /25,5 ⁴⁾	23-27

^{*)} Besondere Arbeitszeitmodelle (siehe entsprechende Tabelle).

Quelle: www.kmk.org - Pflichtstunden der Lehrer an allgemein bildenden und beruflichen Schulen
<http://www.kmk.org/statistik/schule/statistische-veroeffentlichungen/schulorganisatorische-vorgaben.html>

⁶⁾ 2. táblázat: A németországi tanárok kötelező heti óraszámja 2013-2014-ben

Az iskolában a munkakörülmények nagyon jók. Az intézmények rendelkeznek a korszerű oktatáshoz szükséges technikai, audiovizuális, digitális eszközökkel, oktatási segédanyagokkal, a minőségi oktatást segítő jól felszerelt szaktantermekkel. Általában a tankönyvekhez komplett szakmai kiegészítő anyagok, módszertani könyvek, tanári útmutatók állnak rendelkezésre. Az iskolák megtervezésekor, berendezésekor is a szakszerűség, az oktatás igényeinek való megfelelés a legfőbb szempont. A „zöld szemlélet” a legtöbb német iskolára már az 1990-es évektől jellemző. Ezt tükrözi a berendezés, a termek megvilágítása és az étkeztetés is. Sok esetben a környezet védelméhez kapcsolódó témákkal foglalkoznak az intézményekben nagyon elterjedt téma-vagy projektnapok is.

A tanárok munkáját a legtöbb helyen, főleg a középiskolákban, kiegészítő személyzet (laboránsok, technikusok) segíti. Az iskola igyekszik közösségként élni. Sok a délutáni

⁶⁾ <http://www.lehrerfreund.de>

program, a tanulók aktív közreműködésére építő foglalkozás, amelyen a tanárok jelenléte is kötelező. Rendszeresek az iskola által szervezett kirándulások, amelyek ideje az iskolaévbe előre tervezett. Főleg a gimnázium magasabb évfolyamain gyakori a több napos (egy hetes), sok esetben külföldi záró utazás (Abschlussfahrt, Wandernwoche).

A németországi tanári fizetések és juttatások lehetővé teszik a biztos középosztálybeli létet. Hozzá kell tenni, hogy Németországban ismeretlen a nálunk megszokott külön munka, másodállás, a köztisztviselői lét egyébként nem is teszi ezt lehetővé. Külön órák adására, korrepetálásra külön tanári csoportok (magán tanárok) szakosodtak.

A németországi tanárok bérét a köztisztviselői, illetve a közalkalmazotti bértábla alapján a tartományi kormányzat fizeti. A fizetések között tartományi szinten viszonylag jelentős eltérések is kialakulhatnak. Ugyancsak függ a fizetés attól, hogy valakit köztisztviselőként (Beamte) vagy közalkalmazottként (Angestellte) foglalkoztatnak. A két egyforma feladatot ellátó, de eltérő alkalmazásban lévő kolléga bére között több 100 eurós eltérés is lehetséges. Ez pedig esetenként tantestületen belüli feszültségforrás is lehet. A fizetési előrelépés szabályszerű (2, 3, 4, 6 évente) 3-6%-os fizetésemelkedést jelent. Az ugrást jelentő évek száma tartományonként eltérő. A magasabb szolgálati idővel nő a felsoroláshoz szükséges időtartam.

Egyéb pénzbeli juttatások:

- Családi pótlék pl. Baden-Württemberg-ben egy eltartott házastárs és gyermek nevelése esetén 100 euro a házastársra és gyermekenként.
- Gyermeknevelési támogatás (Kindergeld) (gyermekenként 184 Euro)
- Többletmunka (átlagosan 20 euro körül)
- A köztisztviselők általános bérkiegészítése kb. 70-80 Euro.
- Szabadság, illetve karácsonyi támogatás (Urlaubsgeld, Weihnachtsgeld) (az utóbbi években erősen lecsökkent 0 -30%)
- A hatékonyságot, a fejlődést elősegítő teljesítmény kb. 6 Euro

Az alapfizetéseket a két leggyakoribb fizetési osztályban A12, A13, kezdő (4) és a 20 év munkaviszony utáni (9) kategóriákban az alábbi táblázat szemlélteti:

	A12 (4)	A12 (9)	A13 (4)	A13 (9)
Baden-Württemberg	3048	3684	3419	4106
Bayern	2930	3541	3286	3946
Berlin	2690	3259	3022	3637
Brandenburg	2867	3469	3218	3869
Bremen	2906	3517	3262	3921
Hamburg	3292	3518	3675	3917
Hessen	2888	3499	3245	3904
Mecklenburg-Vorpommern	2906	3517	3262	3921
Niedersachsen	2909	3520	3266	3925
Nordrhein-Westfalen	2906	3517	3262	3921
Rheinland-Pfalz	2992	3616	3356	4030
Saarland	2995	3605	3351	4010
Sachsen	2927	3538	3283	3943
Sachsen-Anhalt	2927	3538	3283	3943
Schleswig-Holstein	2927	3538	3283	3943
Thüringen	2971	3590	3332	4001

A tanári pálya presztízse magasabb, mint hazánkban, bár a tanárok és a társadalom vélekedése erről jelentősen eltér, és a tanári pálya elismertsége jelentősen romlott az utóbbi időben. A tanári pálya presztízsről később még részletesebben lesz szó. Azt azonban már most elmondhatjuk, hogy a társadalom és a tanárság körében a kedvező megítélés elsősorban a köztisztviselői jogállásnak köszönhető, hiszen a köztisztviselők számtalan kedvezményben részesülnek (pl. nem bocsáthatók el, magasabb a bérezésük, biztosított a nyugellátásuk és kedvezményeket élveznek az egészségbiztosításban is). A tanárok közötti, tantestületen belüli feszültség mellett sokak szerint presztízsveszteséget is jelent és csökkenti a pálya iránti érdeklődést, hogy anyagi okokból napjainkban az új tanárokat sok helyütt már csak közalkalmazottként fogalakoztatják. Arra is volt már példa, hogy egészségügyi probléma, vagy nagyobb túlsúly miatt nem soroltak be köztisztviselőként valakit.

8. A tanárképzés jellemzői

A tanárképzés Németországban két szakaszból áll, melyek – különböző arányban – elméleti és gyakorlati képzési elemeket is tartalmaznak; egy egyetemhez kapcsolódó diszciplináris szakaszból, amely a Bologna képzési struktúrájának megfelelően továbbtagolódik egy alap- és mesterképzésre, illetve egy tanárképző intézethez kapcsolódó gyakorlati szakaszból.

Az első szakaszban a pedagógiai elmélet jelenti a pedagógiai gyakorlat alapját, a második szakaszban pedig a pedagógiai gyakorlat elméleti reflexiója áll a középpontban. Az elmélet és gyakorlat közötti koordináció céljai a tapasztalatok bővítése és a kompetenciák szisztematikus fejlesztése. A képzés harmadik szakaszának a pedagógus-továbbképzést tekintik, ami keretében a pedagógus-kompetenciák fejlesztését tűzték ki célul.⁷

Németországban a tanárképzés Baden-Württemberg tartomány kivételével egységesen egyetemeken történik. Az egyes tartományok különbözhetnek azonban abban, hogy milyen elv mentén szervezik meg a képzést. Ez alapján bizonyos tartományokban (pl.: Bajorország, Baden-Württemberg) a tanárokat az **iskolatípusokra** képzik a tanárképzésben. E tekintetben az alábbi típusokat különböztethetjük meg:

- általános iskola (1–4. évfolyam),
- „Hauptschule (5–9. évfolyam),
- „Realsschule (5–10. évfolyam),
- gimnázium (5–12. évf.).

Más tartományokban a tanárképzésben az **iskolai évfolyamokra, szakaszokra** specializálódik a tanárképzés, mint pl. Alsó-Szászországban és Észak-Rajna-Wesztfáliában. Az első szint, az ún. *Primarstufe* (1-4. évfolyam), a magyarországi alsó tagozatnak felel meg. A második szint további két periódusra tagolódik, a második szint első szakasza a *Sekundarstufe I.* (5–8. évfolyam), a felsőtagozat megfelelője, míg a második szakasza, a *Sekundarstufe II.* (9–12. évfolyam) a magyar köznevelési rendszer középiskolai szintjének feleltethető meg.⁸

---

⁷ <http://www.kmk.org/bildung-schule/allgemeine-bildung/lehrer/lehrerbildung.html> letöltés: 2015. február 10.

⁸ Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (2014): Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004 i. d. F. vom 12.06.2014) http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung-Bildungswissenschaften.pdf letöltés: 2015. február 10.

Németországban öt tanárképzési kategória különíthető el:

„1) **Általános iskola alsó tagozatos tanár** (Magyar megfelelője: „tanító”)

Képzési idő: 7 szemeszter, féléves óraszám: kb. 120.

2) **Középiskola 1. szintjének tanára** (Magyar megfelelője: „Általános iskola felső tagozatos” tanár)

Képzési idő: 7–9 szemeszter, féléves óraszám: 120–160. Kétszakos képzés, többhetes iskolai gyakorlat.

3) **Középiskolai 2. szintjének tanára (általános tárgyak tanára vagy gimnáziumi tanár)**

Képzési idő: 9 szemeszter, féléves óraszám: 160. Kétszakos képzés, többhetes iskolai gyakorlat.

4) **Középiskolai 2. szintjének tanára (szakmai tárgyak tanára vagy szakképző iskolai tanár)**

Képzési idő: 9–10 szemeszter, 270–300 kreditpont, egyéves szakmai gyakorlat a választott szakmában.

5) **Gyógypedagógiai tanár**

Képzési idő: 9 szemeszter, féléves óraszám: 160. Két gyógypedagógiai szakot kell választani.” (Bikics 2011:182-183)

A tanárképzésben részt vevő hallgatók tanulmányaik végén egy ún. első, diszciplináris államvizsgát tesznek le. A sikeres abszolválást követően lépnek a tanárjelöltek/gyakornokok a kétéves (24 hónap) gyakornoki szakaszba. Ennek időtartama az egyes tartományokban eltéréseket mutathat, esetenként 18 vagy 12 hónap is lehet, attól függően, hogy beszámítják-e ebbe a szakaszba a korábban teljesített gyakorlatok idejét.

9. A tanárképzésbe bevonni szándékozott célcsoportok köre

Németországban nincs deklaráltan meghatározva a tanárképzésbe bevonni kívánt célcsoport.

A tanárképzés első szakaszába a hallgatók felvételi vizsga nélkül kerülhetnek be, a középiskolából hozott pontok alapján. A pontszámba az év végi, valamint az érettségi jegyek számítanak. A jelentkezők a fakultáción és az emelt szintű képzésben elért eredményekért dupla pontot kapnak.

A tanárképzésbe természetesen a tehetséges, a tanári pályára alkalmas diákokat kívánják bevonni. Mivel az általános iskolai tanároknál a **férfiak** alulreprezentáltak, itt elsősorban őket célozzák meg, a hiánynak számító **reál tárgyakra** (matematika, informatika, természettudomány, technika) irányuló képzés szintén sok esetben a nők számára attraktívabb. Kiemelten fontosnak tartják a **migrációs háttérrel rendelkező diákok bevonását** a tanárképzésbe.⁹ (A rekrutációról részletesen a következő fejezetben olvashatunk.)

10. A célcsoportok számára szóló rekrutációs anyagok

Németországban Ausztriához hasonlóan az 1999-ben életre hívott Career Counselling for Teachers (CCT) projekt keretében segítséget nyújtanak a tanárképző intézményekbe jelentkezőknek, a tanár szakos hallgatóknak, valamint a kezdő és tapasztalt tanároknak. A CCT internetes oldalán található tájékoztató anyagok különböző témakörökben adnak tájékoztatást az érdeklődőknek. Az oldal négy különböző célcsoport számára kínál információkat.

1. *A tanárképzés iránt érdeklődők*
2. *A tanárképzésben részt vevő hallgatók*
3. *Pályakezdők*
4. *Gyakorlattal rendelkező, tapasztalt tanárok*

Az érdeklődők az *alábbi témákban* olvashatnak információkat:

- tanárképzés, tanári pálya (összevetés más képzési szektorokkal, a tanári tevékenység bemutatása, a tanárképzésbe való bejutás lehetőségei, karrierlehetőségek, bérezés, külföldi és belföldi munkalehetőségek stb.)
- önkitöltős online tesz (tanári pályaorientáció, kompetenciák fejlettsége stb.)
- riportok (tanár szakos hallgatókkal, végzett tanárokkal)
- linkek (tanárképző intézményekről, tanári stúdiumról, tanácsadásról, továbbképzésekről stb.)¹⁰

Az egyetemek és főiskolák saját honlapjai mellett a *Kultuszminiszterek Konferenciájának* weboldalán,¹¹ valamint a *német oktatási portálon*¹² tájékozódhat minden érdeklődő a törvényi

⁹ http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/thema/ein--und-umstiegsmoeglichkeiten#hsfrage45_10 letöltés: 2015. február 10.

¹⁰ <http://www.cct-germany.de/de/1/pages/index/34> letöltés: 2015. február 10.

szabályozásról, az oktatási intézményekről, a tanárképzésről, elhelyezkedésről, valamint statisztikai mutatókról.

Az egyik legismertebb információs portál leendő és a képzésben lévő tanár szakos hallgatók számára a „**Lehrer werden – Das Portal des Deutschen Bildungsservers zur Lehrerausbildung**” szakmai portál, amely azzal a céllal jött létre, hogy tájékoztatást adjon a tanári hivatás iránt érdeklődőknek a pályáról, a pályaalakmasságról, a tanárképzésről, a tartományok tanárképző intézményeiről, megválaszolja a felmerülő kérdéseket, és segítséget nyújtson a tájékozódás és a pályaeorientációs szakasztól kezdve a tanulmányok ideje alatt egészen a pályakezdés első éveig.¹³

További kiemelt szerepet vállal a tájékoztatásban, a rekrutációban és a tanári szakma népszerűsítésében a **Monitor Lehrerbildung** tanárképzési portál.¹⁴ Az internetes oldal fontos feladatot vállal a 16 tartomány tanárképzésében; áttekintést nyújt a tanárképzésbe való bekerülésről, a képzés formáiról, lehetőségeiről, az egyes tartományok sajátosságairól, adatokat, tényeket, szakmai híreket közöl, havi rendszeres online hírlevelet állít össze.

Hangsúlyosan foglalkozik a diákok motiválásával a tanárképzés irányába, fontos rekrutációs szerepet vállal.

A tanárképzés iránt érdeklődő diákokat célozta, tartományokra fókuszáló anyagokkal próbálják a tanári pálya felé orientálni, különös tekintettel a jelentős tanárhiánnyal küzdő reál tárgyak (matematika, informatika, természettudomány, technika) területén. Az oldalon arról is található szemléletes információt, hogy melyik tartomány népszerűsíti a tanári pályát az általános tanárképzés, melyik a reál tárgyak tekintetében, esetleg mindkét területen (lásd. 1. sz. ábra).

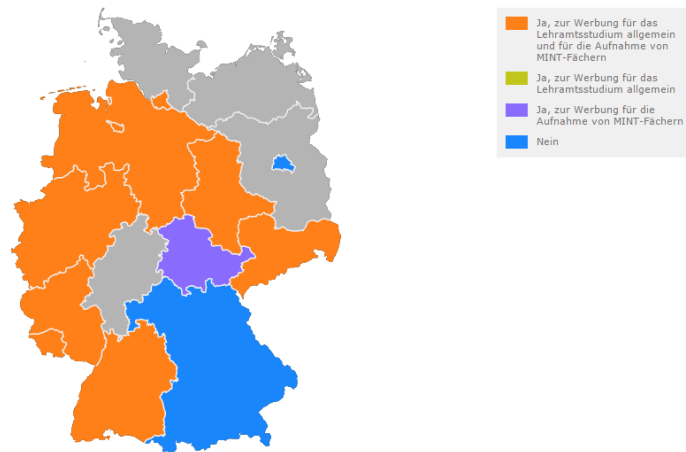
¹¹ <http://www.kmk.org/bildung-schule/allgemeine-bildung/lehrer/lehrerbildung.html> letöltés: 2015. február 10.

¹² <http://www.bildungserver.de/Lehrerbildung-816.html> letöltés: 2015. február 10.

¹³ <http://www.lehrer-werden.de/> letöltés: 2015. február 10.

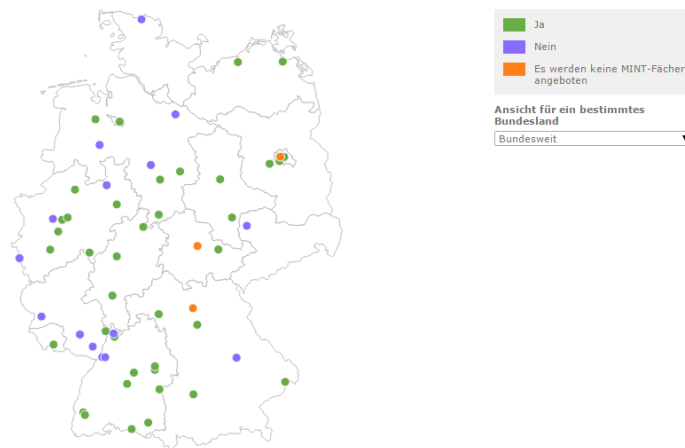
¹⁴ <http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/> letöltés: 2015. február 10.

6. ábra: A tanári pálya népszerűsítése – tartományi kimutatás¹⁵

A tanárihiány megelőzésére rekrutációs projektek elindítására és intézkedések bevezetésére inspirálják a tartományokat. A 2. sz. ábra azt mutatja, hogy mely tartományokban indítottak projekteket, kampányt a munkaerőpiacon hiányként jelentkező reál szakos tanárképzésbe a hallgatók bevonására. A zöld szín a projektet jelenlétét, a lila a hiányát jelzi. A narancssárgával jelzett intézményben egyáltalán nem indul a vizsgált reál szakokon tanárképzés.

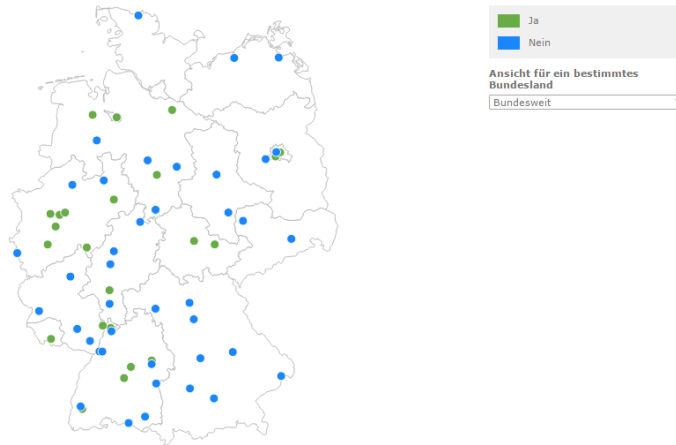

7. ábra: Projektek/kampány a reál szakos hallgatók bevonására tanárképzésbe¹⁶

¹⁵ http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/thema/ein--und-umstiegsmoeglichkeiten#hsfrage45_10 letöltés: 2015. február 10.

¹⁶ <http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/diagramm/hsfrage66-00001> letöltés: 2015. február 10.

A 8. sz. ábrán nyomon követhető, hogy melyek azok a szövetségi tartományok, melyek hangsúlyt fektetnek a tanárképzésben alulreprezentált csoportok megnyerését célzó intézkedésekre. A zöld szín az intézkedések jelenlétét, a kék a hiányát jelzi.

8. ábra: *Intézkedések a tanárképzésben alulreprezentált csoportok megnyerésére*¹⁷

Szintén ezen a portálon érhető el az a rekrutációs brossúra, mely a tervezett és célzott rekrutáció stratégiai lépéseit foglalja magában. A három szervezet (Bertelsmann Stiftung, CHE Centrum für Hochschulentwicklung, Deutsche Telekom Stiftung und Stifterverband für die Deutsche Wissenschaft) által életre hívott és megvalósított projekt azt vizsgálta, hogy a különböző tanárképző intézmények mennyire elkötelezettek ezen a területen, hogyan célozzák meg szisztematikusan a tanárképzés területére alkalmas diákokat, célcsoportokat, milyen problémák és megoldásokat mutat a gyakorlat.¹⁸

11. Az elméleti és gyakorlati képzés jellemzői a tanárképzésben

A 8. fejezetben már írtunk arról, hogy a leendő tanárok az első államvizsgájukat követően a gyakornoki szakaszba érnek, mely általában két év, de ettől eltérő időtartamú is lehet.

Bár a Bologna folyamat kétségtelenül egységesebbé tette a német tartományokban a tanárképzés korábban erős tartományi értelmezést magukon viselő tanárképzési szerkezetet,

¹⁷ <http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/diagramm/hsfrage45-00001> letöltés: 2015. február 10.

¹⁸ Monitor Lehrerbildung: *Strategisches Recruitment von zukünftigen Lehrerinnen und Lehrern – sinnvoll und machbar?!* http://www.monitor-lehrerbildung.de/export/sites/default/.content/Downloads/Monitor_Lehrerbildung_Strategisches_Recruitment_04_2014.pdf letöltés: 2015. február 10.

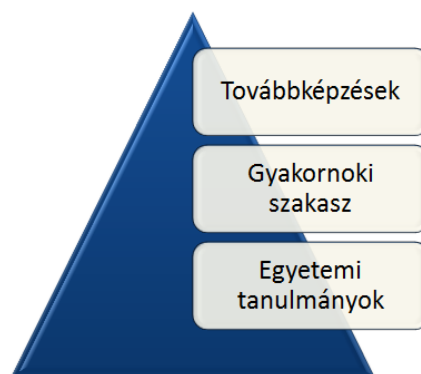
azonban a szabályozás ellenére sem lett teljesen egységes, egyaránt maradtak tartalmi és strukturális eltérések. Ezt példázza az iskolai/szakmai gyakorlatok struktúrája is. A gyakorlatok helye a képzés szerkezetében ma sem egységes, van, ahol a gyakorlat a képzés elején, máshol a eközben, de lehetséges, hogy a végén kap helyet.

Az első képzési szakaszban az egyetemeken tanárképző központjainak a feladata az iskolai gyakorlatok koordinációja. A képzés elején szervezett iskolai gyakorlat célja, hogy a hallgató minél korábban ismerje meg az iskolák világát, követelményeit, saját képességeit, és ezeket a tanulmányai során folyamatosan felülvizsgálja. A stúdium végén szervezett hosszú iskolai gyakorlat a tanári kompetenciák fejlesztését szolgálja, támogatja.

A tanárképzés második szakaszában a gyakornoki rendszerben folytatódik a pedagógiai-gyakorlati képzés független tanárképző intézetekben és gyakorlatvezető iskolákban. (Bikics 2011 vő: Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (2014): *Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften* (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004 i. d. F. vom 12.06.2014))

12. Tanártovábbképzés

A tanárképzés eddig megismert két szakaszához illeszkedik a harmadik szakasznak tekinthető tanártovábbképzés. Ennek értelmében tehát a tanárképzés szerkezete az alábbiakban foglalható össze:

9. ábra: A tanárképzés szakaszai

1. „Egyetemi tanulmányok szakasza: 3-4 év, attól függően, hogy milyen korosztályra / iskolatípusra képez. Célja: a pedagógiai és szaktárgyi elméleti képzés. Az első (szaktárgyi) államvizsgálattal zárul.

2. Gyakornoki szakasz: 1,5-2 év, attól függően, hogy az előző szakaszban volt-e már gyakorló félév. Célja: a pedagógiai és szaktárgyi gyakorlati képzés. A második (tanári képesítő) államvizsgával zárul.
3. A tanártovábbképzés szakasza.” (Bikics 2013)

A tanártovábbképzések alapvetően két területre irányulnak:

- a meglévő tanári kompetenciák fejlesztésére
- új tanári szak, illetve kiegészítő kompetenciák megszerzése

Németországban a tanári életpálya részének tekintik a továbbképzéseken való részvételt. A továbbképzések elvégzése a tanárnak egyben lehetőséget teremt a szakmai előbbre jutásra, azaz pl. munkaközösség-vezető, szaktanácsadó, vezetőtanár, illetve mentor, iskolavezetői tevékenység végzésére.

Tartományi szinten eltérő a tanártovábbképzésért felelős szervek elnevezése és kompetenciája.

Tanártovábbképzést az alábbi szervek folytathatnak:

- Tanártovábbképző intézet (elnevezése különböző, pl. Akadémia, Tudományos Tanárképző Intézet, Minőségfejlesztő Intézet stb.)
- Szakfelügyelet
- Tanárképzést végző egyetemen
- Állami és magánszervezetek.

A tanártovábbképzésben érintett szervezetek többségében nem önállóak és ezért a Tartományi Oktatási Minisztérium alá vannak rendelve.¹⁹

Az egyes tartományi egyesületeket a *Tanártovábbképzést Támogató Német Egyesület* (Deutscher Verein zur Förderung der Lehrerinnen- und Lehrerfortbildung (DVLfB) koordinálja. Az egyesület szakértői munkacsoportjai az alábbi továbbképzési területeket támogatják:

- Vezetői továbbképzés,
- Szakképzési továbbképzés,
- Szakfelügyelet,

---

¹⁹ <http://www.lehrer-werden.de/lw.php?seite=5741> letöltés: 2015. február 10.

- Pályakezdő tanár továbbképzése,
- Interkulturális munkacsoport,
- Minőségmenedzsment munkacsoport.

Napjainkban egyre nagyobb teret nyernek a továbbképzések területén az új médiára fókuszáló továbbképzések, illetve az e-learning kurzusok.²⁰

13. A pályán maradás jellemzői

Az írott és elektronikus sajtóban több írásban is arról olvashatunk, amit a 2013-ban 21 OECD-ország részvételével készült „Global Teacher Status Index” felmérés is megerősít, hogy a tanári pálya Németországban az egyik legelismertebb szakmák közé tartozik (lsd. 14. fejezet).²¹

Ugyanakkor számos cikk foglalkozik a tanárok kiegészével is.²² Ugyanakkor a tanári pálya elhagyására vonatkozó statisztikai adatokkal eddig nem találkoztunk.

A tanárhiány főleg az I. és II. szintű, általános képzettséget nyújtó iskolákban jelent mindennapos problémát, különösen súlyos a helyzet a reál tárgyak (matematika, informatika, természettudomány, technika) területén. A német Telekom Alapítvány megbízásából Klaus Klemm oktatáskutató arra a kérdésre kereste a választ, hogy 2025-ig hogyan alakul a kereslet és a kínálat a reál tárgyak vonatkozásában. Számításai szerint a 2025/26-os tanévig 25.000-re csökken, azaz megfeleződik az I. és II. szintű, általános képzettséget nyújtó iskolákban oktató tanárok száma, a friss diplomások pedig nem tudják pótolni a kieső munkaerőt. Főleg a technika, fizika és kémia tantárgyakban kell majd komoly tanárhiánnyal számolni.²³

A keleti és a nyugati tartományok esetében azonban itt is megfigyelhető a különbség. A tanárhiány a keleti országrészben sokkal jelentősebb mértékű. Tanárhiánnyal kell számolni a szakmai tárgyakat oktatók körében. Fokozatosan nő az igény a gyógypedagógusok iránt is.

²⁰ <http://www.lehrer-werden.de/lw.php?seite=5741> letöltés: 2015. február 10.

²¹ <http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/> letöltés: 2015. február 10.

²² www.lehrerfreund.de letöltés: 2015. február 10.

²³ <http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/> letöltés: 2015. február 10.

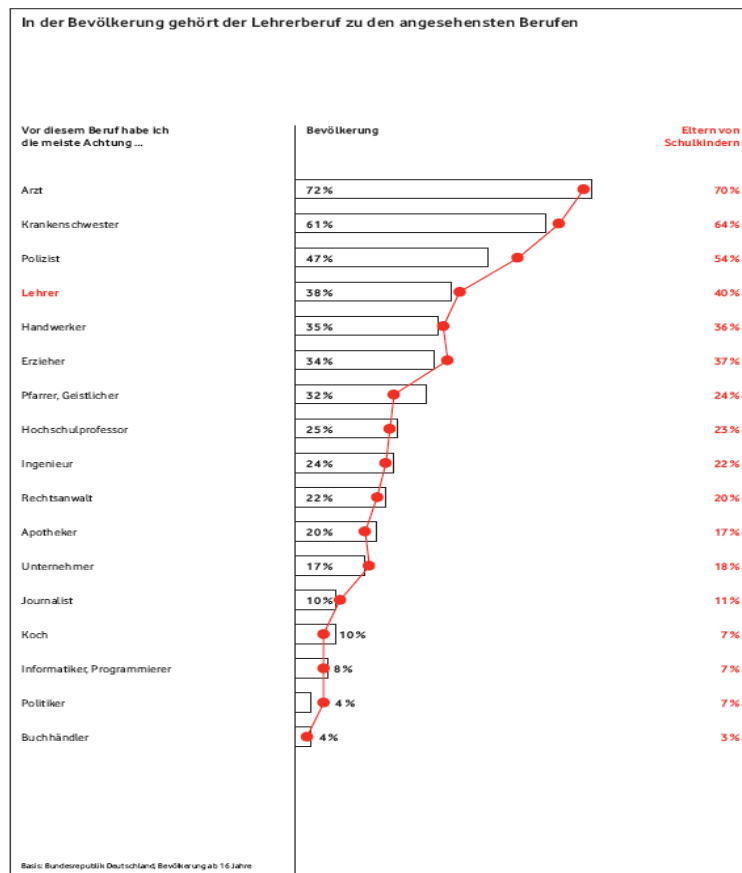
14. A tanári pálya presztízse növelésének speciális formái, eszközei

A tanárok és a tanári pálya megítélése Németországban – nagyjából a világban megfigyelhető tendenciáknak megfelelően – elég alacsony. A 2013-ban 21 OECD-ország részvételével készült „Global Teacher Status Index” felmérésben, amelynek során országonként 1000 főt kérdeztek meg online formában, Németország a nem éppen előkelő 16. helyet foglalja el. A kutatók többek között arra keresték a választ, hogy a tanári pálya milyen megbecsülésnek örvend az adott országban, mennyire tartják elfogadhatónak a tanári fizetéseket, és hogy szerintük a diákok tisztelik-e a tanáraikat. Az utóbbi kérdéssel kapcsolatban kiderült, hogy Németországban csupán a megkérdezettek kevesebb mint 20 százaléka gondolja úgy, hogy a diákok tisztelik tanáraikat. Hasonló arányt képviselnek azok, akik tanári pályára küldenék a gyerekeiket, ezzel Németország majdnem az utolsó helyre került, szinte az összes többi országban magasabb a tanári pályát lehetséges alternatívaként választók száma.²⁴ Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a szakma társadalmi és tanárok által történő megítélése élesen elkülönül. A társadalom a tanári pályát a legelismertebb szakmák közé sorolja, a megítélésében Németország nyugati és keleti fele között alig mutatkozik különbség, az új tartományokban néhány százalékkal magasabb a tanári pálya társadalmi elismertsége²⁵.

---

²⁴ <http://www.spiegel.de/schulspiegel/ausland/weltweite-umfrage-deutsche-lehrer-werden-kaum-respektiert-a-925826.html>

²⁵ http://www.ifd-allensbach.de/uploads/tx_reportsndocs/PD_2013_05.pdf

10. sz. ábra: A tanári pálya lakossági megítélése²⁶

Maguk a tanárok viszont már sokkal borúlátóbbak saját szakmájukkal kapcsolatban. Egyes felmérések szerint a németországi tanárok közel fele rossznak vagy nagyon rossznak tartja a tanárok elismertségét. A nemzetközi eredmények közvetlen egybevetésekor ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy a tisztelet és megbecsülés értelmezése társadalmilag és kulturálisan is nagyon eltérő lehet.

Gyakori kritika, hogy a képzés nem megfelelően készíti fel a tanárokat a pályára, ami főleg a frissen végzett (kevesebb mint öt éve pályán lévő) tanárok esetében figyelhető meg tendenciaszerűen. Többségük (65 %) különösen azt hiányolja, hogy nem készítették fel megfelelően a tanulókkal és szülőkkel való megfelelő bánásmódra. E tekintetben jelentős, közel 20 %-os különbség mutatkozik a régi és új tartományok között: Míg Németország nyugati felében a tanárok 56 %-a érzi magát nem elég felkészültnek, addig a keleti országrészben a pedagógusok 73 %-a fogalmaz meg hasonló kritikát. Érdekes ugyanakkor, hogy a szakma tanárok által alacsonynak vélt presztízse és a képzés hiányosságai ellenére a

²⁶ Forrás: Lehre(r) in Zeiten der Bildungsapanik. Vodafone 2012

pedagógusi pályát választók közel kétharmada egyelőre nem tervez pályaelhagyást, mert a szakma szépségei és a tanítás öröme ellensúlyozza a frusztrációjukat.²⁷ A szolgálati évek előrehaladtával azonban a németországi általános és középiskolákban dolgozó közel 800.000 tanár²⁸ jelentős része számára a stressz és a lelki zavarok jelentik a legnagyobb kihívást. Szinte nincs még egy olyan szakma Németországban, amelyet a kiégési szindróma (burnout) ilyen mértékben fenyegetne, mint a tanárokét. Az egészségüket veszélyeztető tényezők között előkelő helyen szerepel a mobbing, de a tanárok idővel azt is egyre nehezebben élik meg, hogy a diákokkal való folyamatos interakciók során állandó döntéshelyzetbe kerülnek, illetve hogy a munkájuk egy részét haza kell vinniük magukkal.²⁹ Sokuk szerint az utóbbi 5-10 évben tovább romlott a helyzet, amit főleg a diákok viselkedésével hoznak összefüggésbe. Nem meglepő, hogy inkább az idősebb (55 éven felüli) tanároknak okoz gondot a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodás, közel 70 %-uk a tanítást nehezebbnek találja a korábbi évekhez képest.³⁰ A tanárokkal szembeni tiszteletlenség, az alacsony koncentrációs képesség és a szabályok megszegése inkább a szakiskolákban (Hauptschule és Realschule) érinti negatívan a tanárokat, a gimnáziumokban ugyanis kevésbé szembesülnek ezekkel a problémákkal.

Egy 2012-ben készült nagyszabású felmérésből kiderült, hogy a fizetés mértéke és a szakmai perspektívák biztosítása a tanárok számára másodlagos kérdés. Azzal kapcsolatban is viszonylag egyöntetű a tanárok véleménye, hogy a fizetéseket mi alapján határozzák meg: A többség (75 % és 51 %) óraszámhoz, illetve szakmai tapasztalathoz kötné a bérezést, elvértve azonban olyan véleménnyel is találkozni, hogy mivel a „problémás” és a kevésbé problémás iskolákban dolgozó tanárok eltérő jellegű és nehézségű munkát végeznek, ennek a fizetéseiben is meg kellene mutatkoznia az előbbi csoport javára.

Az eredményeket árnyalja, hogy a németországi tanárok egy része saját bevallása szerint olyan körülmények között kénytelen dolgozni, amelyekkel nem tud teljes mértékben azonosulni. Szinte minden második tanár szavá tette a 2012-es felmérésben, hogy olyan szigorú törvényi feltételeknek kell megfelelniük, amelyek nincsenek összhangban az iskolai valósággal.

---

²⁷ <http://www.bpv-vbe.de/fileadmin/upload/studenten/Umfrage-Wie-Lehrer-ueber-ihren-Beruf-denken.pdf>

²⁸ <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/201496/umfrage/anzahl-der-lehrer-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>

²⁹ <http://www.spiegel.de/schulspiegel/lehrer-burnout-trotz-hoher-zufriedenheit-a-963266.html>

³⁰ <https://dmv.mathematik.de/index.php/aktuell-presse/studien/b/427-bda-lehre-r-in-zeiten-der-bildungspanik/file>

Összességében megállapítható, hogy a tanárok alapján véve elégedettek az iskolák felszereltségével, és a többség kiemelte az iskolában és a nevelőtestületben uralkodó pozitív légkört. Ugyanakkor a növekvő leterheltség, a diákok viselkedésbeli problémái és a nevelésbeli hiányosságok egyre nagyobb kihívást jelentenek számukra, ami a szolgálati évek számának növekedésével egyre kevésbé tudja ellensúlyozni a pályakezdetkor érzett eufóriát. Elvárható lenne, hogy a tanárképzés próbálja meg választ adni ezekre az új kihívásokra, azonban a tanárok többsége szerint az egyetemi oktatás nem elég gyakorlatias és éppen ezekre a jelenségekre fektet túl kevés hangsúlyt, magukra hagyva ezzel a tanárokat.³¹

15. Egy lehetséges megoldás a tanárképzéssel szemben megfogalmazott kihívásokra A „Minőségi tanárképzés” program Németországban

A felmérésekből kiderült, hogy a németországi tanárok a megváltozott társadalmi környezetből adódó kihívásokra egyre nehezebben tudnak megfelelő választ adni. A tanítási-nevelési problémák egy részéért a tanárképzést teszik felelőssé. Vélhetően ezek a hangok is hozzájárultak ahhoz, hogy a szövetségi kormány és a tartományok hosszú egyeztető tárgyalások után döntöttek a „Minőségi tanárképzés” elnevezésű projekt elindításáról, amelynek célja a németországi tanárképzésben érintett felsőoktatási intézmények támogatása, abban a fejlesztő munkában, amelynek célja a tanárképzés megreformálása.³²

A szakemberek úgy vélik, hogy a megoldás a gyakorlati képzés további erősítése, ezért a projekt a fő célja olyan gyakorlatorientált tanárképzési rendszer támogatása, mely jól illeszkedik az oktatási intézmények valódi működéséhez. A program azt is megfogalmazza, hogy ez akkor sikerülhet, ha a gyakorlati elemek kezdetektől fogva megtalálhatóak a képzésben és a három egymásra épülő képzési szakasz – a felsőoktatás keretei között elvégzett tanulmányok (elméleti alapozás), a gyakornoki idő, a további tanulmányok, továbbképzések – még szorosabban összekapcsolódik. A projekt célja, hogy megfelelő képzési terveket dolgozzon ki, a véget tanárok pedig rendelkezzenek olyan eszközökkel, amelyek segítségével megfelelő választ tudnak adni a társadalmi környezet kihívásaira. A program eredményessége nagymértékben hozzájárulhat a tanári hivatás népszerűségének növekedéséhez, és ezzel a tanári pályát választók számának emelkedéséhez.

---

³¹ <https://dmv.mathematik.de/index.php/aktuell-presse/studien/b/427-bda-lehre-r-in-zeiten-der-bildungspanik/file>

³² <http://www.nih.gov.hu/nemzetkozi-tevekenyseg/hirek-nagyvilagbol-tet/minosegi-tanarkepzes>

A Német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium nem régiben tette közzé a kezdeményezésre vonatkozó irányelveit. Ehhez kapcsolódóan az egyetemeknek/főiskoláknak négy hónapjuk van arra, hogy elkészítsék és benyújtsák javaslat terveiket, amelyben ismertetik tanárképzési rendszerük átalakításával kapcsolatos elképzeléseiket. A benyújtott pályázatok megvalósíthatóságáról és támogatásáról egy kétlépcsős elbírálási folyamat során döntenek.

„A programra a német szövetségi költségvetés az elkövetkező tíz évben összesen 500 millió eurót bocsát rendelkezésre. Pozitív eredmény esetén az adott felsőoktatási intézményt ötéves periódusban támogatják. Ezen idő lejártával szakvéleményt adnak ki róluk, és ha a szakértők elégedettek az elért teljesítménnyel, akkor további öt évvel meghosszabbítható a projekt.

"Szeretnénk az adott évfolyam legtehetségesebb diákjait a tanárképzés számára megnyerni és tanulmányaik során őket végig támogatni. Ehhez szükség van a felsőoktatási intézmények tanárképzési struktúrájának a javítására, a pedagógiai gyakorlat hangsúlyosabbá tételére, és a szaktudományok, a didaktika, valamint az oktatás tudományának az összehangolására a képzés során azért, hogy jól felkészült tanárnőket/tanárokat tudjunk adni iskoláink számára. – mondta Prof. Dr. Johanna Wanka, oktatási és kutatási miniszter. A tanárképzés rendszere folyamatos fejlesztésre szorul. Ezt segíti a minisztérium oktatáskutató keretprogramjának „A tanári szakma professzionalizációja” c. súlypontja. Továbbá bizonyíték arra, hogy a pedagógusi kar szakértelme és munkássága nagymértékben hozzájárul az új tanítási és tanulási folyamatok kialakításához”.

A tanári szakma professzionalizációja kutatás súlypontjai az alábbiakban foglalhatók össze:

- Hogyan lehet a tanári kar, a nevelők és a képzéssel foglalkozók hatásköreit növelni?
- Milyen kihívásokat jelentenek a tanárok számára az egész napos iskolák? A rendszerszintű kialakításhoz és működtetéséhez milyen tanári kompetenciákra van szükség?

Ehhez a súlyponthoz kapcsolódik a „Minőségi tanárképzés” program is. A program kidolgozói hangsúlyozták, hogy a pedagógus kar képzésében, szakmai és szemléleti fejlesztésében kiemelt felelőssége van az államnak. A szövetségi kormány és a tartományok – a tanári karban fokozatosan végbe menő generációváltást kihasználva – ezzel a programmal szeretnék támogatni és lehetőség szerint gyorsítani a már megkezdett reformokat, emellett új fejlesztéseket is szeretnének megvalósítani. A program célja továbbá, hogy hozzájáruljon a tanárképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények elismertségéhez, presztízsnöveléséhez, amely kedvezően hathat vissza a tanárképzés iránti érdeklődés felkeltésére a továbbtanulni szándékozók körében.

A „Minőségi Tanárképzés” programra a német szövetségi állam az elkövetkező tíz évben, két támogatási periódusban - 2014-2018 és 2019-2023 -, összesen 500 millió eurót kíván költeni. A felsőoktatási intézményeknek olyan programokkal pályázhatnak, amelyekben bemutatják, hogy hogyan képzelik el

- a tanárképzésük minőségének javítását,
- az intézményi profil erősítését és az ehhez szükséges feltételek megteremtésér, a profil kialakításához vezető folyamatok gondozását,
- a hosszabb távon történő megőrzést, a fenntarthatóságot.

Az egyes intézményekhez kapcsolódó fejlesztéseket úgy kell megvalósítani, hogy közben az egyes intézményeknek garantálniuk kell az elvégzett tanulmányok és az annak keretén belül letett vizsgák kölcsönös elismerését.

Összegzés

Adaptáció lehetősége

Irodalom

Irodalom

Bikics Gabriella (2011): Sztenderek és pályaalkalmasság a németországi tanárképzésben. In: Falus Iván (szerk.): *Tanári pályaalkalmasság kompetenciák - sztenderek nemzetközi áttekintés*. Eger: Eszterházy Károly Főiskola, 2011. pp. 181-206

Bikics Gabriella (2013): Tanártovábbképzés Németországban. In: Dr Falus Iván (szerk.): *Pedagógus-továbbképzés: Nemzetközi áttekintés*. Eger: Líceum Kiadó, 2013. pp. 251-312

Óhidy Andrea: A Bologna-reform és a németországi pedagógusképzés. In: *Pedagógusképzés* 8/1 2010, p. 173-188

Monitor Lehrerbildung: *Strategisches Recruitment von zukünftigen Lehrerinnen und Lehrern – sinnvoll und machbar?!*

http://www.monitor-lehrerbildung.de/export/sites/default/.content/Downloads/Monitor_Lehrerbildung_Strategisches_Recruitment_04_2014.pdf letöltés: 2015. február 10.

Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (2014): *Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften* (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004 i. d. F. vom 12.06.2014)
http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung-Bildungswissenschaften.pdf letöltés: 2015. február 10.

Linkek:

<http://www.bildungserver.de/Lehrerbildung-816.html> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.bpv-vbe.de/fileadmin/upload/studenten/Umfrage-Wie-Lehrer-ueber-ihren-Beruf-denken.pdf> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.cct-germany.de/de/1/pages/index/34> letöltés: 2015. február 10.

http://www.fachportal-paedagogik.de/fis_bildung/suche/fis_set.html?FId=988485 letöltés:
2015. február 10.

<http://www.kmk.org/bildung-schule/allgemeine-bildung/lehrer/lehrerbildung.html> letöltés:
2015. február 10.

<http://www.lehrer-werden.de/> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.lehrer-werden.de/lw.php?seite=5741> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/diagramm/hsfrage45-00001> letöltés: 2015. február
10.

<http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/diagramm/hsfrage66-00001> letöltés: 2015. február
10.

http://www.monitor-lehrerbildung.de/web/thema/ein--und-umstiegsmoeglichkeiten#hsfrage45_10 letöltés: 2015. február 10.

<http://www.spiegel.de/schulspiegel/ausland/weltweite-umfrage-deutsche-lehrer-werden-kaum-respektiert-a-925826.html> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.spiegel.de/schulspiegel/lehrer-burnout-trotz-hoher-zufriedenheit-a-963266.html>
letöltés: 2015. február 10.

<http://www.sueddeutsche.de/bildung/allensbach-studie-das-groesste-problem-der-lehrer-sind-ihre-schueler-1.1340348> letöltés: 2015. február 10.

<http://www.theology.de/downloads/studie-lehrer-in-zeiten-der-bildungspanik.php> letöltés:
2015. február 10.

<https://dmv.mathematik.de/index.php/aktuell-presse/studien/b/427-bda-lehrer-in-zeiten-der-bildungspanik/file> letöltés: 2015. február 10.

www.lehrerfreund.de letöltés: 2015. február 10.

<http://www.nih.gov.hu/nemzetkozi-tevekenyseg/hirek-nagyvilagbol-tet/minosegi-tanarkepzes>
letöltés: 2015. február 5